

- 4 Ordet projekt i denne anvendelse er hentet hos Sartre, der i øvrigt har været inspirationskilde til nogle af de synspunkter, der figurerer i det følgende (det drejer sig om afsnittet "Questions de méthode" i "Critique de la raison dialectique").
- 5 Der må naturligvis også regnes med ikke-projekterede transformationer.
- 6 Som det ses bruger jeg begreberne pouvoir og savoir i en noget anden betydning end hos Greimas.
- 7 Her er et eksempel på fuldstændigt sammenfald af Greimas' og mine betragtninger.
- 8 Dette aspekt er naturligvis kun ekstra-tekstuel i en snæver betydning af ordet tekst.
- 9 Begrebet multisignifikans dækker også over det fænomen, at et objektattribut har visse prædikative implikationer, som kan være tilknyttet en enkelt eller flere forskellige aktører.
- 10 Det gælder for disse begreber som for flere andre i denne artikel, at de, hvad det rent terminologiske angår, kun skal betragtes som forslag, som det vil være rimeligt at annullere, såfremt der allerede findes andre, evt. mere dækkende betegnelser for de samme fænomener.
- 11 Spørgsmålet om graden af formalitet er vel simpelt hen et spørgsmål om graden af semisk kompleksitet.
- 11a Denne bedømmelse har jeg fra Viggo Røder, der har foretaget omfattende (endnu ikke offentliggjorte) analyser af danske folkeeventyr. Selv om der altså er tale om danske eventyr, kan de betragtes som en væsentlig indikator for Greimas-modellens manglende gyldighed.
- 12 Jvf. en Goldmanns tanke om en "typologie des visions du monde".

Per Aage Brandt

Tekstens teori

OVERSIGT:

- 1 Tekstens teori er dialektisk.
 - 1.1 Teksten i lingvistik og filologi.
 - 1.2 Teksten og idealismen.
 - 1.2.1 De naturlige sprogs semiotik. Den russiske lingvistik.
 - 1.2.2 Litteraturens semiotik. Den franske poetik.
 - 1.3 Tekstens teori skal være kritisk formaliserende.
- 2 Teksten er praksis' konkrete væremåde.
 - 2.1 Metafysikken som restriktion på en permissiv grundstruktur.
 - 2.1.1 Betydningens grundstruktur og skrivefladen.
 - 2.1.2 Antropologien og grundstrukturen.
 - 2.1.3 Økonomien og grundstrukturen.
 - 2.1.4 Retten og grundstrukturen.
 - 2.1.5 Erkendelse og grundstruktur.
 - 2.1.6 Den semiologiske videnskabelighed set i glossematikken.
 - 2.1.7 Teo-logi.
 - 2.1.8 Transformation og transsubstantiation.
 - 2.2 Rekursiviteten i grundstrukturen.
 - 2.2.1 Tegnets rekursivitet. Metasprog.
 - 2.2.2 Tekstens rekursivitet.
 - 2.3 Skrift, repræsentation.
 - 2.4 Historie, præsentation.
 - 2.5 Tekstualitetens generator. Stratificeringen.
- 3 Politisk / apolitisk tekst vs "poesi".
- 4 Ideologi / videnskab vs tekstens teori.

wen (tegn)

1 En teori om teksten hylder ikke nogen konkret artikulation som nødvendighed, men udarbejder et begreb om konkret artikulation som sammenhæng mellem nødvendigheder eller som *mulighed*. Et begreb om mulighed som sammenhæng mellem nødvendigheder – og om nødvendighed som beroende på mulighed i denne forstand – er et stærkt generaliseret tekstbegreb, men samtidig et stærkt konkretiseret tekstbegreb. Bruger vi udtrykket artikuleren om den almindelige mulighed af artikulation, i denne forstand, og udtrykket artikulation herefter om de konkrete momenter af artikuleren, i denne forstand, fremtræder både artikuleren og dens artikulation konkret eller historisk-materielt, og deres konstituerende sammenhæng fremtræder netop kun som sammenhæng, men netop konstituerende såvel artikulation som artikuleren, det vil sige fremtræder teoretisk eller dialektisk-materielt. Teksten er det historisk-dialektiske eller konkret-teoretiske emne for denne udarbejdelse. En tekstteori kan kun være en teori om tekster i gængs forstand ved at være en teori om tekst i denne forstand, en teori om en bestemt mulighed, hvorpå det konkrete mulige beror. Det følgende skal kort skitsere udarbejdelsen af nogle konturer af en mulighed, hvorpå også denne tekst (i gængs forstand) nødvendigvis beror, ligesom enhver af dens omtalte tekster: konturer af en bestemt tekstualitet, som ikke vilkårligt kan negligeres til fordel for noget abstrakt tekstbegreb, men som vilkårligt kan præsenteres, og for så vidt den ikke præsenteres som abstrakt nødvendighed, kritiseres. Tekstens teori er tekstens kritik. Enhver tekst, som er kritisk i denne forstand, er teoretisk (jvf. 1.2.2); tekstens teori er ikke en ny partikulær institution, men i almindelighed tekstens kritik af sin tekstlighed som præsentation af en bestemt forudsat tekstualitet.

1.1 Tekstens teori knytter sig nært til tegnteorien¹. Ekspliciteringer af dette nære forhold er dog ikke hyppige; de træffes lejlighedsvis i sprogteorien (som tegnteori). Glossematikken præsenterer forholdet således: "En sproglig helhedskæde [*kæden*: det for iagttagelsen umiddelbart givne], der [ved en kategorisering] gøres til genstand for analyse, kalder vi en *tekst*"; "Bekvemme og traditionstilknyttede særbetegnelser for et sprogligt forløb og et sprogligt system finder vi henholdsvis i benævnelserne *syntagmatik* og *paradigmatik*. Naar det drejer sig om dagligsproget eller talesproget, som jo foreløbig alene interesserer os, kan vi ogsaa bruge simple betegnelser:

forløbet kan vi her kalde en *tekst*, og systemet et *sprog*"². Et og samme enkelte metafysiske greb knytter her på én gang teksten til 1) den for iagttagelsen umiddelbart givne genstand, 2) en lineær væremåde (som kæde), 3) det talte sprog som normalsprog. Teksten er det talte sprogs umiddelbart givne linearitet. Som forløb er teksten desuden "et udvendigt forhold" forudsættende systemet som "indvendigt forhold", – mens den omvendte forudsætning ikke nødvendigvis gælder³. Teksten er sprogets realisation. Og realisationen formaldefineres herefter slet og ret som mulighed for "partikulær inddeling", det vil sige som særlig egenskab ved genstande, når de analyseres ved hjælp af klasser, som ikke er universelle... Realisation som problem kommer farlig nær ved problemet realitet, og henvisningen til "inddelingen" som operation (som naturligvis må "realiseres" for at have nogen "virkning") flytter netop hele problemet om det reelle og om tekstens status i sprogteorien, så at det klart ses at hvile på denne sprogteoris egen metafysiske basis, *empiriprincippet* (*operation*: beskrivelse der er i overensstemmelse med empiriprincippet). Teksten er den side af sproget, som fanges ind af en beskrivelse, der er modsigelsesfri, udtømmende og den simplest mulige. Realitet er netop det, en sådan beskrivelse beskriver, heraf dens "empiriciter". Empiriprincippet har tydeligvis en immanent side, modsigelsesfriheden og simpelheden, plus en transcendent side, udtømmelsen, ekshaustiviteten, rettet mod selve den genstand, der skal tømmes; princippet immanente aspekter fremtræder som en art metodiske forskrifter med henblik på denne transcendent effekt. Genstanden er det der tømmes; virkeligheden er det der optages helt i en god beskrivelse. Teksten defineres ved sin forsvinden. "Vi mener hermed at have nået en formaldefinition der går deres os imod metafysiske forpligtelser, den nødvendige og tilstrækkelige fixering af hvad vi mener med ordet *realisation*"⁴. – Enhver tekst sætter naturligvis i og for sig sin egen tilstrækkelighed, men manifesterer på den anden side nødvendigvis også sin egen indbyggede *uro* (som i en sådan hastigt afsluttende besværgelse af metafysikken).

Det er umuligt her at udfolde tekstens ideologiske historie, ligeså umuligt som det ville være at udfolde Virkelighedens historie i denne ramme. Det glossematiske moment af tekstens og af Virkelighedens historie skal blot stå som aktuelt og ret udtrykkeligt spor; sjældent udtrykker disse historier sig uden mere vidtløftige falbelader (– således især i den "egentlige" tekstvidenskab, filologien, der et sted opfatter sig selv som "saa at sige Æsthetikens Tjenestepige, hvis ikke særlig kønne Ansigtstræk her [Den kritiske Kunst] skal skildres. Men da det er en brav og tro Pige, kan hun nok taale at blive trukket frem for Dagens Lys"⁵; tekstvidenskaben er videnskaben om intentionens degeneration i udtrykket, videnskaben om hvad teksten "vil sige", selv om den ikke siger det; en endeløs opregning af fejl, i en heroisk stræben efter et restitueret "indre" bag teksten (sproget); det-

te "indres" ydre er konkret og derfor fornedret; omgangen med det "faldne" indre må da blive smudsig som et Tyende, og må afsætte en tekst, hvis skrifttegn kan lignedes ved dette Tyendes ikke særlig kønne ansigtstræk, der kun er tålelige, fordi de bæres af en tjener, de svarer til en underordning, som regulerer afstanden fra konkret tekst til ideal æstetisk mening). Denne historie kan følges over hele de "humanistiske" videnskabers felt, og rimeligvis meget videre. Overalt præger den den samme metafysik, som kort kan karrikeres: teksten er sproget berøvet dets idealitet; teksten er i sig selv en uting, ville i sig selv være det smudsige herreløse pæk, og kan kun beskrives for så vidt det føres tilbage til sin rette herre, det ideale sprog. Teksten er sprogets tærskel til verden, en tærskel som aldrig nævnes for sin egen materialitets skyld (som *hylè*), men altid, nødvendigvis, kun som grænse for en instans, lingvistisk eller æstetisk, en intention, som er for verden, går forud for verden som dens "præcedens" og retfærdiggørelse.

1.2 En teori om teksten er ikke formuleret og kan ikke formuleres på denne grund. En teori om en således *fraværende* genstand ville være en teori med ryggen til sit emne. Inden en tekstteori kan konstrueres, må denne tærskelmetafysik derfor forstås og ændres. Jeg skal nævne to aktuelle humanistiske bestræbelser, som synes at pege i retning af denne forståelse og denne ændring.

1.2.1 *De naturlige sprogs semiotik*. Det er karakteristisk nok ikke fra kommunikationsteorien, sådanne bestræbelser udgår, denne matematiske teori om kommunikationen, der som sin egentlige opgave ser "at isolere disse abstrakte elementer af fremstillingerne fra deres kontekster, som kan forblive invariante gennem nye formuleringer"⁶, altså at studere udvekslingen af mening som en transmission af abstrakte invarianter. "En fælles kode er de samtalendes kommunikationsinstrument, som faktisk funderer og muliggør en udveksling af meddelelser"⁷. Distinktionen mellem en *kode* ("et udvendigt forhold") og en *meddelelse* ("et indvendigt forhold") opretholdes netop af forestillingen om den førstes håndgribelige linearitet, til forskel fra den sidstes abstrakte væremåde; kommunikationsteorien er nødvendigvis en teori om den ideale samforståelse ved udveksling af "tanker", "åndelige værdier" osv. Ganske vist har Afsender og Modtager ikke samme forhold til Kode og Meddelelse; koden, der er fælles for afsender og modtager, er efter meddelelsen hos afsenderen og er for meddelelsen foreligger for modtageren. Før meddelelsen foreligger for modtageren, gennemløber den så at sige to kritiske transformationer, til kode og fra kode. Linearisering og de-linearisering. Meddelelsen-for-modtageren er derfor en beskudiget mening, kodens instans er klart en variant af tekstens metafysiske begreb som en udvendig forurening af en selv uskyldig intention. Kommunikationsteorien

er således en variant af filologien. Kun en radikal ombrydning af dens begrebsapparat kan gøre den til andet og mere. Kun et opgør med lineariteten kan antagelig effektuere denne ombrydning, hvis resultat måske kan karakteriseres som en ny art genstand, en Kode-Meddelelse, et konkret begreb af den beskaffenhed, som netop genstanden *tekst* synes at måtte have.

Den nødvendige ombrydning synes delvis allerede indledt i den russiske applikative generative grammatik⁸. Her beskrives grammatisk organisation ved hjælp af en kategorial kalkyle, hvis produkter ikke er de i den amerikanske lingvistik enerådende konkatenationer, "strings", men rent relationelle komplekser, beroende på en binær ikke-lineær men orienteret operation⁹. Dette er muligt ud fra en total betragtning af den lingvistiske fænomenalitet, som deler den i to fundamentalt forskellige sfærer, strata, et *genotypisk* stratum der rummer generatorer for de ideale lingvistiske objekter, for sprog i almindelighed (dybdestruktur i en fundamentalt ny forstand), og et *fænotypisk* stratum omfattende enkeltsprogenes faktiske udtryk, som tilordnes de genotypiske strukturer ved korrespondensregler, (*overfladestruktur* i en fundamentalt ny forstand). Den kategoriale kalkyle finder som helhed sted i genotypen og gælder altså for sprog i almindelighed, ganske uafhængigt af enkeltsprogenes ordstilling og øvrige manifestationsproblematik, der som helhed finder sted i fænotypen. En sproglig struktur er således kun struktur for så vidt den tager del i genotypen; der gælder ingen "transformation" fra genotype til fænotype, men simpel korrespondens; hele den transformationelle mekanik – som i denne teori er meget veludviklet og sandsynligvis afgørende ændret i retning af en helt gennemført transformationel kalkyle, hvorefter genotypen lader sig anskue som ét formaliseret hele – finder sted i genotypen, hvor den er basis for den semantiske strukturering (et transformationelt felt anskues som "isotopi"). Forholdet tekst/sprog – som ikke eksplicit kommenteres – vil i denne lingvistik ikke kunne baseres på en forskel mellem lineær og ikke-lineær væremåde, eftersom en særsproglig artikulation ikke giver anledning til en særskilt særsproglig ikke-lineær "dybdestruktur", men overhovedet kun henter sin dybdesproglige mening i genotypen. I og med den almindelige mulighed af sprog (genotypen) er givet en almindelig mulighed af tekst (fænotypen), men derimod ikke en partikulær mulighed af sprog. Teksten er "sproget i situation" eller "stedet for mening i almindelighed". Forholdet kan heller ikke forankres i en forskel mellem det "umiddelbart givne" og den middelbare sandhed; en særsproglig artikulation er som sådan en ydre sandhed, hvis "inderside" ikke er et medfølgende suverænt atomært indhold, men fænotypens umiddelbare tagen del i genotypen som semantisk organisator. Den særsproglige artikulation er altså også i denne henseende som helhed tekst, situeret sprog. Eller, om man vil, som helhed *kode-meddelelse*, for så vidt den viser hen til sin egen indre sammenhæng som manifestation af

en genotypisk kodning, som er det samme som meddelelse. Den applikative model er en model af mening, og derfor af sproglig mening. Når modellen anlægges på en konkret tekst, får den teksten til at fremtræde som sproglig mening; men modellen er en erklæret idealisering og gør ikke krav på at "udtømme" teksten som fænomen. En kommunikationsteori, som vælger at begrænse sig til studiet af fænotypisk artikulation bliver strengt behaviouristisk og mister enhver interesse. En kommunikationsteori, som også tager hensyn til genotypen som konstituerende fænotypens mening bliver strengt lingvistisk og mister sin karakter af kommunikationsteori (men ikke af "situationsteori"). I begge tilfælde er distinktionen kode-meddelelse opløst, i sidste tilfælde til fordel for emnet tekst. Teksten er mellem afsender og modtager, den er deres mellemværende, deres i fællesskab konstituerede mening¹⁰.

1.2.2 *Litteraturens semiotik*. Karakteristisk nok kan den strukturelle poetik som videnskab om "egenskaberne ved denne partikulære diskurs, som den litterære diskurs udgør"¹¹ ikke ventes at levere afgørende bidrag til en tekstens teori. En sådan videnskab rettet mod "strukturen i selve den litterære diskurs" eller *litterariteten* reproducerer netop kommunikationsteoriens metafysik og hylder kun en ny Kode overfor en ny Meddelelse alias litteraturens værdi etc., og hverken terminologiske mystifikationer eller pseudoformaliseringer kan i længden skjule denne tænknings empiristisk-idealistiske karakter¹².

Den franske semiologiske tekstvidenskab eller poetik synes imidlertid allerede på væsentlige punkter i færd med at overvinde denne litteraritetsforskning. Således som den fremtræder hos Julia Kristeva¹³, hvor den iøvrigt tydeligt og udtrykkeligt lærer af den russiske applikative grammatik, opfatter den ikke "det poetiske sprog" som idiosynkratisk og specifikt værdifuld krølle på et ellers glat normalsprog, men bruger udtrykket "poetisk sprog" om en konkret udnyttelse af den almindelige mulighed af sprog (genotypen), som ved ikke at bero på et normalsprogs *specifikke* mulighed for sprog – den særsproglige repressive grammatikalitet – men ikke desto mindre at bære mening/være mening i særlig grad *peger på genotypen* som mulighed for mening udenfor de historisk og dermed ideologisk givne repressive "regler". Det "poetiske sprog" er ikke en ny hypostasering af Poesien, men betegner enhver konkret tekst, som er energisk nok til at kritisere en normalitet, som tiltager sig monopol på manifestation af genotypen, et uberettiget monopol, og fatalt for så vidt det kan lamme den dialektiske meningsudvikling. Det "poetiske sprog" (der altså intet har at gøre med en forskel fra prosa) er vor daglige tekstteori, – Sade, Lautréamont, Roussel er for Kristeva blandt dens klassiske teoretikere. En tekstteori kan være "poetisk sprog" ved at være poesi i bogstavelig forstand, eller den kan opnå sin teo-

retiske effekt gennem formalisering. Formaliseringen kan være formalisering i videste forstand, *notation* i videste forstand. Logik (metamatematik), grafik, semiologi mødes i artikulationen af en tekstteori, hvis pointe nærmest må karakteriseres som performativ: den udøver andre teksters genotype i sin egen fænotypiske notation. Dens arbejde er på én gang en udarbejdelse (af et begreb om genotypen) og en bearbejdelse (af et falsk begreb om en "partikulær genotype", en partikulær standardfornuft), en beskrivelse som demonstrerer sin genstand. Det vil ikke være meget ved siden af Kristevas synspunkt at karakterisere tekstens teori som dens dialektiske transcenderen eller pegen på sin egen fremtræden som historisk materialitet (artikulation): genotype-fænotype, i en konkret givne tekstlighed (artikuleren) bestemt på samme måde, genotypisk-fænotypisk, og netop kun synlig fra den dialektiske vinkel. (Jvf. (1) om-artikulation vs artikuleren).

1.3 Disse (og en hel del andre, ikke mindst italienske, som må vente til en fyldigere anledning) synspunkter peger i retning af en tekstteori, men har hidtil kun få konkrete produkter at pege på. I lingvistikken en applikativ generativ model af russisk normalsprog¹⁴, i poetikken dels en påpegning af teksters indbyggede ideologiske effekt, Sandsynlighed, (Kristeva om Rous-¹⁵), dels narratologiens påvisning af "historiers" algoritmiske eller programatiske karakter (Greimas, *passim*), dels semiologiens ("grammatologi-ens") påvisning af tegnbegrebets status som determinerende myte bag den narratologiske og sandsynliggjorte struktur (Derrida¹⁶). Disse konkrete modeller forudsætter og sætter dermed på forskellig måde en dialektisk synsvinkel, hvorfra deres konkrete konturer træder frem som konturer af tekstligheder manifesteret af partikulære tekster og bearbejdet af disse partikulære tekster i retning af andre/nye tekstligheder, hvis mulighed atter kun fremtræder for eller postuleres af en dialektik.

I det følgende skal skitseres en formalisering, hvis pointe på samme måde er påpegningen af en bestemt ideologisk normalitet, en bestemt tekstlighed, som i forskellige bestemte deltekstligheder ganske vist fremtræder på højst forskellig måde, men som alligevel teoretisk-dialektisk set ganske markant noterer sig og udøver sin normalitet i vor "metafysiske" (tekstretiske) hverdag. Der vil nødvendigvis være tale om rene udkast, ren fragmentarisk "bricolage". De er naturligvis kun "poetiske" (i den nævnte forstand) for så vidt de for alvor lader sig folde ud i konkrete analyser; derimod vinder de næppe i overtalelsesværdi blot ved en mere gennem "argumenteret" præsentation, – argumenter er kun argumenter i kraft af netop deres cirkulation indenfor en bestemt argumentativ tekstlighed, hvis basis her fragmentarisk skal påpeges. Enten er argumentationen analyse i konkret forstand eller den er denne argumentative tekstligheds tomgang; det er denne tomgang, der i det følgende skal forsøges reduceret til fordel for vor pointe.

1. model
Kommunikation

2 Der vil altså være tale om – ikke en teori om tekstens teori, men – et eksempel på en teoretisk tekst i form af en konkret formaliserende modelbygning, som skal fremstille en bestemt tekstlighed – ikke som "det talte sprogs umiddelbart givne linearitet", men – som den historisk givne Realitet, hvori og hvormed den sociale formation fastholder sig selv som meningsfuld praksis, og fastholder sin Identitet. Teksten er her ikke noget specielt, et kuriosum ved siden af den "reelle" økonomiske politiske praksis osv., men betragtes som enhver Realitets obligatoriske fremtrædelsesform, som den konkrete historiske praksis' materielle væremåde¹⁷.

(Både tekst og realitet skal her opfattes bogstaveligt. Teksten "afspejler" ikke virkeligheden. Den manifesterer virkeligheden. Dette er intet andet end en enkel og afgørende konsekvens af virkeligheden som historisk – altså ikke naivt-fysisk – , og den historiske virkelighed som dialektisk.)

Vi skal herefter betragte en fundamental genotypisk indretning, først "formelt", det vil sige gennem ret uskyldige fænotypiske notationer, derefter "reelt", gennem nogle former for reel praksis i den realitet, som genotypen funderer, altså vor egen realitet, hvis genotypen er "rigtig".

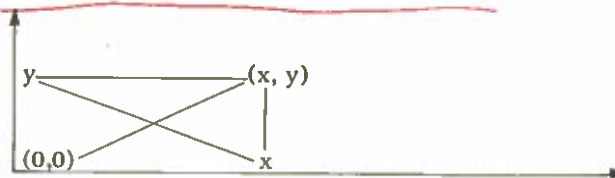
2.1 *Metafysikkens grundstruktur.* Enhver karakteristik af en partikulær normalitet, som skal være andet end tautologisk, forudsætter som sagt karakteristik af en ikke-partikulær instans, hvorfra den partikulære normalitet kan afbildes som *restriktiv* (mens dens tautologiske selvbeskrivelse altid tager sig ud som *permissiv*). Vi skal beskrive en sådan ikke-partikulær instans, kaldet betydningens grundstruktur, hvorfra vi afbilder en bestemt restriktiv genotypisk form, som står bag forskellige arter ikke-dialektisk tænkning i vor politiske/tekstlige hverdag som disse tænkningers *metafysik*.

2.1.1 *Betydningens grundstruktur* (Greimas: la structure élémentaire de la signification¹⁸) er benævnelsen på en bestemt notation i den strukturelle semantik; denne notation kan "formelt" tages som udgangspunkt for den konkrete udvikling af vor grundmodel, idet dens sædvanlige interpretationer også fuldt ud gælder i denne forbindelse uden dog at være afgørende for den her aktuelle interpretation. Modellen skal i denne sammenhæng ikke læses som nogen art speciel udnyttelse af allerede etablerede formalismer af logisk art, men skal betragtes som en figur hvis blotte (blottede) grafiske fremtræden som "nøgen" notation frembringer (producerer) de dimensioner, som er afgørende overalt i denne tekstlighed, i hvilken den hører hjemme, og som er vor pointe. Greimas skriver:

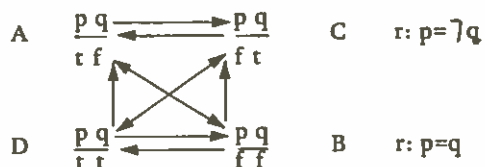

Hvad Greimas her konkret foretager sig, er øjensynligt at tage sit udgangspunkt i selve skrivefladen, tilskrive skrivefladen dens dimensioner (og samtidig fundere en strukturel semantik). Skrivefladens dimensionalitet læses ind i den og læses derefter ud af den som logiske relationer af semantisk relevans. Der er naturligvis næppe tale om, at Greimas genetisk begynder i skrivehåndlingen og slutter i semantikken; videnskabsgenetisk kan semantikens udvikling naturligvis fremstilles uden hensyn til skrivefladen og dens dimensionalitet. Men den samme handling eller gestus som grundlægger¹⁹ den strukturelle semantik, reproducerer i usædvanlig enkel form en handling eller gestus som grundlægger hele det meningsunivers, den tekstlighed, som den strukturelle semantik skal *handle om*, og som den begynder med *at manifestere*.

Aflæsningen af skrivefladen – som også er en *forståelse af skrivefladen* – strukturerer sig i en primær forskel mellem *læsemåder*: én læsemåde opererer i en koordination af lineariteter, vertikal vs horisontal linearitet; én læsemåde opererer i en enkelt linearitet, skrålæsningen. For så vidt en "skrå" linie netop opfattes som skrå, er den allerede opfattet som funktion af de "lige", koordinerede, og vi kan sige, at den første læsning er analytisk med hensyn til den sidste læsning, som er syntetisk. Forskellen mellem analytisk og syntetisk aflæsning viser sig afgørende for grafens egenskaber som model. Den betinger først og fremmest fremkomsten af termer/elementer/punkter, på følgende måde. En enkelt analytisk akse er endnu ingen afstand; men en syntetisk akse, funktion af to analytiske akser, kan "skære" den analytiske akse. Skæringen opretter skæringspunkter, termer, og afstand mellem termer. Dette enkle forhold fortjener fremhævelse, især fordi forestillingen om en lineær tekst som uden videre analytisk kan "klippes op" i kædeordnede segmenter faktisk tilslører forholdet. Enhver segmentering forudsætter mere end én dimension og mindst to koordinerede akser; i det herved fastlagte system vil segmenteringens akse (i tilfældet lineær segmentering) være den syntetiske akse, og hvert segment fremkommer ved de analytiske aksers skæring i et punkt på den syntetiske akse (hvis de analytiske akser ikke lod sig forskyde til skæring hvorsomhelst i systemet, ville de jo kun fastlægge ét punkt: (0, 0), og en *funktion* eller "syntese" ville ikke være mulig). Betydningens grundstruktur tager form som elementær syntese og analyse af skrivefladen; handlingen at vælge et punkt (x, y) implicerer også (0, 0), (0, y) og (x, 0), altså figurens seks linier:

Vort punkt (x, y) opretter tællelig afstand langs linierne $(x, 1)$ og $(1, y)$; vi kan herefter "tælle til x " eller til y : $0 - x/y$; vi har med oprettelsen af ét punkt oprettet tallet 1 som forskelligt fra 0. Den enkle pegegestus, der udvælger sig et punkt i skrivefladen, er på én gang "oprindelsen" til plangeometrien (læren om funktionen $f(x)$) og til tallene (en lineær "talrække" opnås ved forlængelse af den syntetiske akse $(0,0) - (x, y) - (u, v)$... Men betydningens grundstruktur er standset ved tallet 1 og postulerer altså bivalensen $(0 - 1)$ som fundamental. Siden den allerede hertil anvender to analytiske akser, vil en boole-algebraisk formulering af betydningens grundstruktur kræve hver term repræsenteret ved en binær matrix (p, q) - hvis pladser repræsenterer termernes distinktive træk, som vi senere indholdsmæssigt skal kommentere:

Hver matrix $M[p, q]$ repræsenterer et "aspekt" af det konstituerende punkt (x, y) , men nu i et bivalent system, som ialt fremstiller ethvert af planpunktets aspekter: det markerer den syntetiske akse DC ved det distinktive træk q og den analytiske akse DA ved det distinktive træk p ; den markerer den horisontale analytiske akse ved det funktionelle træk r , som repræsenterer sandhedsforholdet mellem p og q : pRq er den horisontale akse distinktive konstans. Uanset hvordan vi vælger de enkelte sandhedsværdier, vil vi stå overfor samme art distinktivitet; i den givne version er D "det absolut Sande sted", B "det absolut Falske sted", mens A og C begge er "relativt sande"; således læst er systemet allerede et ontologisk udkast²⁰, en kosmologisk skitse: A og C er i balance ifølge R og i balance som relative sandheder, mens D og B er ude af balance dels ved deres absolutte sandhedsforskelle, dels ved deres absolutte værdier. Vi kan dramatisere denne logik idet vi i algotnotation sætter $p := \text{true}$ og lader $M[p, q]$ gennemløbe sløjfen:

poneren: $q := \neg p$; (q modtager negationen af p 's værdi)
 negeren: $p := q$; (p modtager q 's værdi)
 go to poneren;

Programmets etiketter er netop narratologiens betegnelser for operationer på skemaet. En *historie* begynder med en balances ophør, en negeren hvorved en uligevægtig instans ponerer en mod-instans til den negerede. To gennemløb af sløjfen udfolder et "helt" narratologisk basisforløb (en sekvens): $A - B - C - D - A$. A interpreteres narratologisk typisk som *den ret gode*

verden, C som *den ret onde verden*, B som *skurken*, D som *belten*, de to sidste instanser er modellens *aktanter*. Historien i den narratologiske iscenesættelse er altså en processuel produktion af ontologi, en måde hvorpå vi - ved at fortælle - peger på et problem, et relativt onde (C, jvf. ovenfor C som punkt (x, y)). Vore historier er efter denne opfattelse blandt vor ontologiske vigtigste væremåder.

2.1.2 *Antropologien og grundstrukturen*. Antropologien konstituerer sig over en elementær forskel menneske - ikkemenneske. Genstanden menneske som term funderer og omgiver sig med en grundstruktur som den skitserede, idet ikke-menneske-instansen eller Naturen syntetisk differeres²¹ fra menneske-instansen. Det er nærliggende at interpretere grundstrukturen således, at den syntetiske akse CD repræsenterer denne fundamentale differens, hvorved *belten* (D) mennesket tager afstand fra Naturen som C. Den strukturelle antropologi synes nu at udmærke sig ved en lignende opfattelse, i den grad ekspliciteret, at også de øvrige implicerede termer er interpreteret. Således fremstår termen A ved menneskets "poneren" som menneskets verden, dets Kultur, som også kan forrådes af en aktiv (B) ond vilje, destruktion osv. Mennesket er altså i en sådan strukturel antropologi ikke i sig selv Kulturen; mennesket er for Kulturen - og netop altid selv udenfor den, som dens absolut gode vilje, hvis ontologiske værk den er. Mennesket anskues her som "decentreret" fra sin verden, og netop for en sådan anskuelse fremtræder den rene forskel Kultur - Natur i sin ontiske fylde, en forskel som leverer antropologien dens hele strukturelle felt: Kulturen er menneskets værk uden mennesket og beskrivelig som "ren struktur", mens mennesket selv med dets intentioner og sjæl altid afgørende havde stået i vejen og spærret for en kulturbeskrivelse. Netop decentreringsen gør slægtsskabsstrukturerne, mytestrukturerne osv. mulige og meningsfulde som antropologiske produkter; epistemiske-semantiske strukturer, en narratologi og en betydningens grundstruktur er netop gjort mulige gennem et sådant synspunkt, hvermed Lévi-Strauss så afgørende har ekspliciteret læren om mennesket som en Kulturologi²². Den strukturelle antropologi har i sin egen grundstruktur sin første myte, den polariserede terminologi (A - C) og *homo mediator* (D) med hans onde skygge B. D medierer konkret i det logiske skema, hvor q 's sandhedsværdi knytter D til C, mens p 's sandhedsværdi knytter D til A. Noget ganske analogt gælder også for B mellem A og C. Antropologien er for så vidt selv funderet på en mediering, udøver selv en "vild tanke" som ontologisk princip.

For så vidt antropologien vel snarere skulle forventes at repræsentere en "tam tanke" i dens hymne til det menneskelige Fremskridt, den menneskelige tæmning, som kan aflæses i afstanden mellem "de vilde" og "os" (tredie person og første person), kan antropologiens egen "vildskab" overraske. (Og visse overvejelser i retning af, hvorvidt grundstrukturen skulle bero på

en eller anden logisk inkonsistens og derfor være uegnet som model på forhånd etc., synes netop at vise et sådant syn på antropologiens forhold til vildskaben; "vi" har en logik, den primitive tænkning har en kvasi-logik, som må beskrives *logisk* konsistent, hvis den skal give mening for os; det er vanskeligt nok, men vigtigt at gøre klart, hvor fejlagtig denne snusfornuftige holdning i grunden er; en virkeligt kulturologisk antropologi kan ikke blot være en lære om de Andre, men lærer nødvendigvis også om sig selv, omfatter sig selv – ligesom klassen af alle klasser (som karakteristisk nok netop er et *logisk* problem)). Men en tekstteori vil netop vise, at denne afstand og logikkernes historisk givne flerhed ikke er det kategorisk modsatte af enhver sammenhæng: hverken kontinuitet eller diskontinuitet er rammende betegnelser for "sagens kerne" sådan som den fremtræder i tekstteorien.

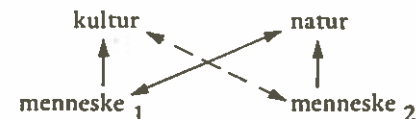
Antropologiens egen "vilde tanke" – civilisationens selvrefleksion, én af dem – blotter en afgørende indbygget vanskelighed. *Homo mediator* udfører jo ikke blot D, men påtager sig sandelig også B. For så vidt har mennesket to viljer, det er splittet mellem en god og en ond (heraf den *ejendommelighed*, at *etikken* ikke altid er blevet opfattet som trivial eller tautologisk). Menneskets hermed givne fundamentale dobbelthed tematiseres i antropologien på indirekte og for så vidt faktisk karakteristisk måde. I den tidlige eller "naive" antropologi, hvor A endnu ikke opfattes som segmenteret og principielt adskilt fra sin helt *homo*, var der ingen plads ryddet til et historiebegreb; kun C og D var tematiseret, og kun de Historieløse Samfund, i deres rene menneskelighed, lod sig forstå. Udøvelsen af en sådan CD-antropologi må netop opfattes som en udtrykkelig hyldelse til denne rene gode primitivitet og hermed samtidig en forbandelse af den endnu unævnelige akse AB, historiens og ondskabens dimension, som udmærker "os" overfor "de Andre". En udtrykkelig udgave af denne opfattelse af primitivitet og historie kan læses hos J.-J. Rousseau. Men den strukturelle antropologiske eksplicitering af det ontologiske A og af *homos* spaltning og uddrivelse giver afgørende historien (historierne) adgang til antropologiens objektsplads og tematiserer nu en *forskel mellem* historieløse og historiske, skriftløse og skrivende, samfund indenfor antropologiens felt. Det natur-negerende *homo* er forudsat i ethvert menneskebegreb. Men det kultur-negerende *homo* er forudsat i ethvert naturbegreb.²³ Den sidste negeren er *skriften* (metonymisk for enhver *gøren*), som præger kulturens træk i naturen, sætter spor. Det er menneskeligt at læse disse spor, og det er menneskeligt at sætte dem. Skriften rammer den der læser den, og læsningen rammer den der skriver den. Skriveaksen AB står spændt overfor læseaksen CD, den således fuldt ekspliciterede grundstruktur bliver en model af den menneskelige polemik som ontologisk produktion. Skriften giver kulturen Realitet som håndgribeligt spor; læsningen giver Realiteten et Indhold, en Idealitet. Ved

siden af det ærke-polemiske felt Krig står krigens metonymiske lillebror sprogdøvelsen. For sprogdøvelsen gælder i bogstavelig forstand den samme ontologiske produktion. Den strukturelle antropologi – se Lévi-Strauss: *Tristes tropiques*²⁴ – diskuterer netop primitiviteten og historiciteten i form af en til dels sproglig problematik. De historieløse er naturligvis ikke samfund, i hvilke enhver skrift (AB) totalt mangler, – vor ontologi er ikke ontologi, hvis den ikke også gælder for "dem". Men deres skrift er svag, det er mundtligt mumlede myter ("skrift på vind og vand"), uhåndgribelige erindringsspor, gentaget i ritus, men uden andet forløb end gentagelsen. De historiske er derimod stærkt-skrivende ("råbende"/"røbende" - ridsende i sten, voks, papir: monumentale); den stærke skrift er problematisk, fordi det øjensynligt ikke er muligt at "læse den helt op", forstå det skrevne helt til bunds, og styre det; skriften er ustyrlig, og "historien er uudtømmelig". Mens de skriftløse fremstod for den antropologiske nostalgi som samfund i *balance* (der tales ikke mere, end der forstås; al mumlen opsluges af lytten), fremstår de skriftlige og historiske samfund som *ude af balance*, *ude af sig selv* og bestemt til at søge deres tabte balance (A la recherche du temps perdu, Lévi-Strauss i junglen: "Le Temps retrouvé..."), løbe rundt efter deres egen hale, – og drive antropologisk forskning efter paradisiske "oprindelige" menneskeheder, der kan fungere besværgende og teleologisk i en historiebefængt civilisation.

Vi kan resumere grafisk. Den tidlige, humanistiske antropologi arbejdede restriktivt på grundstrukturen ved kun at benytte CD og herved opnå en akse mellem "subjekt" og "objekt" som sidste udtrykkelige instans; denne subjekt-objekt-akse er da denne humanistiske antropologis *metafysik* (jvf. ovenfor 2.1):

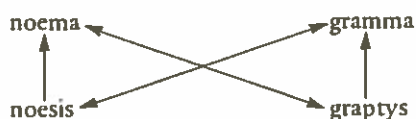

Den strukturelle antropologi repræsenterer et metafysisk fremskridt i forhold hertil, men ikke en fuldstændig af-metafysicering. AB er tematiseret, men fremstår som en skygge af CD, ikke som jævnbyrdig. Allerede så tøvende et forræderi mod humanismen har dog karakteristisk vakt bestyrtelse (en bestyrtet Mikel Dufrenne: *Pour l'homme*), et træk som hører med i manifestationen. Vi kan gengive den "etiske" forskel mellem akserne som stipling/udfyldning:

Disse analyser er da kritiske i samme udstrækning som de påpeger specifikke tænkningers restriktivitet og hermed metafysik. Vi skal senere vise, at en ikke-metafysisk tænkning er mulig, og at den, og kun den, er *dialektisk* indrettet. Metafysik og dialektik vil da vise sig at være modsætninger. Først indfører vi nogle konkrete redskaber for den kritiske analyse.

Kalder vi myten om balancen – myten om den "udtømmende" læsning og den tilsvarende svage skrift – LOGOS, kan vor LOGiske status karakteriseres, ikke som velsignet af nogen genfundet LOGOS, men som en art magisk mangel-bevidsthed, som en LOGOCENTRICITET. Det er civilisationens ek-stase og jagen sin tabte logik. Kalder vi videre denne "lære om metafysikken" *grammatologi*, med en henvisning til den metonymisk anskuede skrift, "den generaliserede skrift", kan termerne i den ontologiske grundstruktur på samme måde metonymisk navngives:

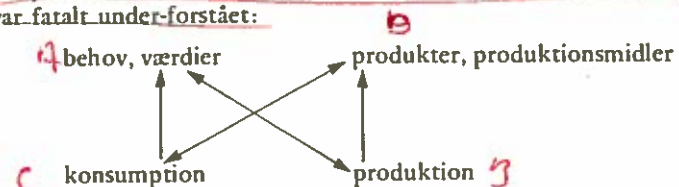

Noema er da "det erkendte", noesis "erkendelsen", ligesom gramma er "det skrevne", og graptys "skrivningen". Noema – gramma gengiver først og fremmest aksens idealitet – materialitet. Noesis – graptys gengiver omtrent aksens tænkning – handling. (Tanken omsættes i handling; der tænkes *over* det handlede).

Vi skal hastigt gennemløbe nogle praktiske områder, som meget typisk artikulerer sig logocentriske som tekstligheder, og som kan give os et fyldigere begreb om den genotypiske grundstruktur og dens "måde at være teori på".

2.1.3 *Den økonomiske logos.* "Mennesket er i ordets egentligste betydning et 'zoon politikon', ikke blot et omgængeligt dyr, men et dyr, som kun kan individualisere sig i samfundet. Den isolerede enkeltes produktion udenfor samfundet... er en lige så stor umulighed som udviklingen af et sprog uden individer som lever *sammen* og snakker sammen"²⁵ (Marx: Indledning til Kritik af den politiske økonomi). Marx finder denne bemærkning umagen værd, fordi den liberalistiske og naturalistiske økonomi ikke finder den indlysende. For liberalismen står naturen og mennesket overfor hinanden i den humanistiske antropologi. Mennesket tilegner sig naturen, og dermed basta. Der er kun én slags "subjekt", nemlig det objekt-modsatte. For Marx er sprog og økonomi i lige høj grad afhængige af sam-vær, utænelige uden et sam-fund, hvorudfra det politiske dyr individualiserer sig. For liberalismen er samfundet egentlig en hindring for individualiseringen, der bringer

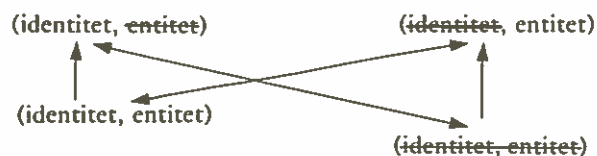
individet i besiddelse af de naturlige rigdomme. Mennesket har naturlige behov, og varerne (den tilegnede natur) har derfor deres naturlige værdi. Forskellene mellem menneskenes appetit er nok til at forklare forskellene mellem deres besiddelser. Store mennesker ejer mest; men det står enhver frit for at være stor. Distribution og varebytning beror begge på dette princip, reguleres begge naturligt. Produktion og konsumtion afhænger blot af naturens givtighed og menneskets livsappetit. De i sidste instans betingende faktorer er altså statisk givne, kun de sekundære forhold er dynamiske. Marx' pointe er tværtimod de dynamiske forholds primære status, produktionens afgørende virkning på de øvrige instanser, konsumtion, distribution, bytte, behov osv. Produktionen er industrisamfundets stærke skrift. Produktionen truer det ideale menneskes begreb ved at gøre menneskets ydre virkelighed stærkt historisk, oprette en historisk materialitet, hvor før naturens moderlige skikkelse var. Produktionen er en slags "incest", hvis resultat netop er at bringe mennesket ud af sig selv, ud af balance. Produktverden er en natur beskrevet og læselig som aftryk af en kultur, en behovverden. Såvel produktverden som behovverden er skabt af aktiviteter: produktion og konsumtion, der begge er fundamentalt produktive. Produktion fremstiller produkter ved at tilegne sig behov; konsumtionen fremstiller behov ved at tilegne sig produkter. Den første slags tilegnelse er en konkretiseren, den sidste en abstraheren. Begge aktiviteter er ændrende og "nedlægger" henholdsvis et abstraktum for at fremstille et konkretum, og et konkretum for at fremstille et abstraktum. De er begge både destruktive og konstruktive, noesis/konsumtion fremstiller tanke-konkreta, graptys/produktion fremstiller "handle-konkreta", om man vil. Den marxistiske økonomi demystificerer den liberalistiske, idet den ekspliciterer aksens AB, som før var fatalt under-forstået:

Det elementære økonomiske forløb behov – produktion – produkt – konsumtion – behov (A – B – C – D – A) formes eller reguleres nu afgørende af den historiske konfiguration i de statiske instanser A – C, som er stedet for distribution og byttemekanik. Det afgørende for distribution og vareudveksling er hermed, hvilke subjekter der udøver den; grundmodellen omfatter to subjektspladser, B og D, som begge er nødvendige, hvis både "idealitet" og "realitet" skal have historisk mening. Liberalismens konstituerende kneb, *kapitaliseringen, kommer i stand som en logocentricitet*, derved, at¹⁾ A identificeres med D; ²⁾ CD opfattes som den rene subjekt – ob-

jekt-akse; 3) produktionen B identificeres med tingsverdenen C eller dehumaniseres, – samtidig med at den udgør en subjektspads ("men engang vil al produktion foregå ved hjælp af robotter..."). Gennem dette restriktive og for så vidt metafysiske greb oprettes en forskel mellem subjekters forhold til "handlekonkreter". Det kan nu enten være et "ægte" tilegnelsesforhold eller et "uægte". Det er enten besiddelse eller ikke; *der er* hermed besiddende og ikke besiddende subjektiteter og subjektsskasser. Forskellen antager realitet som en kapitalisering af den "grammatiske" verden. Subjektets frihed er for liberalismen dets adgang til at sætte sig i besiddelse af produkter/produktionsmidler, opbygge kapital; opbygge kapital; denne frihed begrænses væsentligst af andre subjekters frihed i samme forstand (samfundet er et onde); kapitaliseringen gør individet værdifuldt i enhver forstand, og idet den i kraft af besiddelsesrelationen indstifter et *vilkårligt, arbitrært forhold mellem vare og værdi*, gør den udvekslingen til en udbytning, således at den ikke-besiddende subjektsskase bliver en udbyttet klasse. Frihed er her et udbytterprivilegium. Subjektets frihed er for marxismen nødvendigvis en ophævelse af kapitaliseringen og hermed af forskellen mellem de to slags tilegnelse, af "ejendomsretten". Denne ophævelse er identisk med en ophævelse af metafysikken. Marx' økonomiske grammatologi er en påvisning af en konstituerende tænkings logocentricitet. I grundstrukturen må kapitalen foreligge som postulat, ikke som nødvendighed.

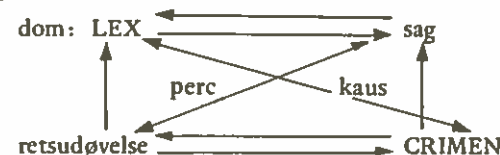
Det er her nærliggende at udføre den lovede interpretation af de distinktive træk i grundstrukturens matrix (2.1.1). Lader vi i overensstemmelse med den strukturelt antropologiske tænkning og med Marx' økonomiske grammatologi den analytiske forskel A – C repræsentere som den overbestemte forskel Idealitet – Realitet, kan vi eksplicite de to træk som henholdsvis IDENTITET og ENTITET, altså omtrent kvalitet overfor kvantitet, essens overfor eksistens, "det at være *noget*" overfor "det at være *til*" (læg mærke til disse sidste parafraasers udnyttelse af den grammatiske form og prædikativfunktionen), får vi en brugbar mærkning af grundstrukturen som helhed:

Produkter er entiteter. Behov er identiteter. Konsumtionen/erkendelsen opfører en genstand til en værdi. Produktionen "forråder" en værdi og realiserer den som genstand. Kun i kraft af modellen som helhed kan konkrete produktionsforhold – beroende på kapitaliseringens historiske bevægelse –

forandres: en forandring forudsætter såvel oprettelse af forskelle som nedlæggelse af forskelle, og oprettelse og nedlæggelse i en og samme tænkning-handling; ændring af produktionsforhold og samfundsforhold forudsætter derfor først og fremmest en ophævelse af den metafysiske postulerede restriktive subjektudøvelse. Metafysikken er her liberalismens selvopholdelsesdrift.

2.1.4 *Jurisdiktion og logos*. Ret beror først og fremmest på muligheden af uret, ligesom besiddelse beror på muligheden af et subjektforhold, som ikke er besiddelse. Rettens praksis gentager meget nøje den økonomiske. Jurisdiktionen er en talehandling, hvorved *der rettes* på nogens handling. Der produceres tankekonkretet en "dom", ligesom den foranledigende handling juridisk har produceret en "sag". Dommen er Sagens Identitet; Sagen er Dommens tilordnede entitet og aktualitet. Retsudøvelsen implicerer hele grundstrukturen, og giver os lejlighed til at supplere interpretationen af de to mulige aktivitetstyper; på den ene side står frembringelsen af en Sag, en *kausativ* aktivitet, på den anden side står frembringelsen af en Dom ved en aflæsning og forståelse af Sagen, altså en *perceptiv* aktivitet. Grundstrukturens to syntetiske akser fremtræder her som en kausativ skærende en perceptiv akse.

Mens retsudøvelsen nødvendigvis udnytter hele strukturen, fremtræder den samtidig restriktivt, idet subjektspadserne B og D, som jo forudsætter hinanden, kan fremtræde kontrastivt valoriseret. D *bar* ret som dømmende subjekt, mens B eventuelt *får* ret (løn som forskyldt) i sin handling. Det dømmende subjekt er udsat for monopolisering og professionalisering, når det fremtræder i en økonomisk logocentreret tekstlighed. Den dømmende aktivitet producerer ganske vist ikke "det samme" som den kapitaliserende aktivitet; et domskompleks er forskelligt fra et behovskompleks; men forskellen mellem disse tankekonkreter er ikke argument for en forskel i ontologisk struktur. En forskel i ontologisk struktur er tværtimod usansynlig, når det gælder et og samme samfunds konstituerende institutioner i deres massive tekstlighed (ontologisk afvigende tekster vil her ganske enkelt ikke blive forstået, kritik forudsætter en tekstlig massivitet af lignende dimensioner). Det er for så vidt kapitalen, der dømmes, i kapitaliserede samfund. Sammenhængen er triviel og genfindes overalt hvor en ontologi manifesterer sig i dette samfund, – når manifestationen har form af institution (mas-

sivitet). *Sandbeden* i praktisk forstand, altså som tankekonkret *adækvat* tilordnet et handlekonkret, er i praksis et økonomisk og *bermed metafysisk* problem. En kritik²⁶ af økonomien, som ikke er kritik af dens metafysik, og også omvendt, er forgæves.

2.1.5 *Epistemo-logi*. Erkendelsen er en dømmende og konsumerende aktivitet. At fælde en dom med erkendelseeffekt er at "sige noget om noget", kopulere et prædikat til et subjekt, en *comment* til et *topic*²⁷. Eller, som vi har noteret, at tilskrive en entitet en identitet i kraft af perceptionens matrix M[identitet, entitet] eller altså D [Præd, subj]. Hvis dommen er sand, er prædikatet verificeret på genstanden. Selve den dømmende perception er en veri-fikation, ligesom den kausative aktivitet, der producerer et "emne" for perceptionen, er en rei-fikation. Verifikationen er for så vidt uproblematisk, som den følger af den ontologiske grundstruktur. Den falske dom er falsk i kraft af en uægte eller inautentisk perception, en "slummer", hvis produkt ikke er en dom, men en "fordom".

Der rejser sig umiddelbart et elementært valg. Enten ekspliciteres *bele* modellen som erkendelsens fundament. I så fald vil den adækvate erkendelse være den, der beror på en faktisk samordnet udfoldelse af såvel den perceptive som den kausative produktion; inadækvat erkendelse vil være noematisk produktion, som mangler faktisk brugbarhed og ikke følges af kausativitet. Inadækvat handling er grammatisk produktion, som ikke følges af perceptivitet. Dette alternativ vil give en *dialektisk epistemologi*. Alternativet til en dialektisk epistemologi vil være en metafysisk epistemologi:

En metafysisk epistemologi kendetegnes først og fremmest ved sit *hypostaserede sandhedsbegreb*. Den sande erkendelse er her ikke en erkendelse, der følges af kausativitet, men én der i sig rummer bestemte egenskaber som er den hypostaserede Sandheds egenskaber. Glossematikens empiriprincip omfattede sådanne egenskaber, nemlig Simpelhed og Modsigelsesfrihed. Et andet karakteristisk træk er formuleringen af verifikationskriterier. Et kriterium er en art handleregel, som skal regulere den kausativitet der følger efter en dom, med henblik på fremstillingen af en ny dom, hvis forenelighed med den første da afgør sandhedsværdien af den. Også dette træk er idealistisk, for så vidt foreneligheden i sig selv er et "rent" noematisk problem. Den implicerede kausativitet er en stift kanaliseret kausativitet, ikke en dialektisk produktivitet. Men mærker den metafysiske epistemologis logocentriske indretning i dette konstante træk, at aksens CD tydeligt overeksponeeres og AB undereksponeeres, hvorved netop instansen DA får sit hypostatistiske præg og BC sit præg af "objektivitet" som "umiddelbart givet", "ubetinget virkeligt", og den logocentriske tænkning i almindelighed sit præg af uansvarlighed.

To oplagte eksempler på en logocentrisk-metafysisk epistemologi er:

1) den logiske positivisme,²⁾ den idealistiske æstetik. Den førstes "logiske" islæt er resultatet af dens hypostaserede sandhedsbegreb, og dens "positivisme" eller overbevisning om relevansen af en vis "positivitet" er dens overeksponeering af CD-aksen, et træk der knytter den til den idealistiske æstetik. Denne særlige "praktiske filosofi" om kunsten udgår på samme måde fra to basisantagelser, dels antagelsen om den æstetiske værdi som partikulært værdifuldt noematisk mål og behov (hypostase, idealisme), dels antagelsen om sansegenstanden (det er dens positivisme). Æstetikken, så at sige i almindelighed, forudsætter som teori om erkendelsen (specifik teori om en specifik erkendelse eller i det mindste "perceptionalitet") en metafysik, som sætter et *udgangspunkt i objektet* som det foreligger færdiggjort og klart til at sanses. Den positive sansegenstand gestaltes som æstetisk værdi i kraft af særlige gestaltningsmuligheder nedlagt i perceptionen og i sansegenstanden. En teori om den kunstneriske produktion bliver her enten tautologisk eller – som variant af jurisdiktionen – en kriminologi. Den idealistisk-æstetiske kritik fremviser netop en sådan vekslen mellem *tautologisk* værdieksplitering (hyldesttaler) og *kriminologisk* forsvarsaktivitet (nedraking: krav om fjernelse af forkerte og skadelige sansegenstande). Positivismen og æstetikken er for så vidt atter aspekter af en samfundsformations almene "massive" logocentricitet. Ophævelsen af deres fundamentale metafysik er ikke uden videre tænkelig, og for så vidt også kun af begrænset interesse, hvor metafysikken iøvrigt effektivt fortsætter som regulator i deres sociale kontekst.

Spørgsmålet om erkendelsesteoriens dialektiske vs metafysiske indretning stiller sig især i *socialt marginale tekstligheder*, hvor det ikke udviskes af den ellers afgørende institutionelle massivitet knyttet til socialt afgørende tekstligheder. Til gengæld er naturligvis også enhver løsning på spørgsmålet befriet fra/berøvet massivitet, for så vidt den ikke sluttet sig til en socialt central tekstligheds arbejde.

2.1.6 *Videnskabelighed*. Kunsten og de humanistiske og formelle videnskaber osv. er eksempler på sådanne "lette" tekstligheder. De er umiddelbart især af ontologisk interesse, fordi deres materielle lethed netop giver dem "klarere linier" end andre aktiviteter kan opbyde. Lad os kort betragte et aspekt af den metafysiske epistemologi, som glossematikken på sprogvidenskabens vegne kan anskueliggøre. Hos Hjemlev hedder det, at *før sproget kommer i stand, regerer materien eller "meningen": den amorfe tanke-masse*²⁸, og "meningen bliver hver gang substans for en ny form, og har ingen mulig existens uden at være substans for en eller anden form" (OSG 48). Tegnfunktionen skaber af meningsmassen to slags forskelle, forskellen indhold – udtryk (OSG 50) og forskellen form – substans. Tegnfunktionen krydser samtidig de to slags forskel og opnår en *semiologisk struktur* centre-

ret omkring en del af krydskomplekset, den syntetiske forskel indholdsform – udtryksform, og vendt bort fra den komplementære del, indholds-substans – udtryks-substans. Sætter vi, i overensstemmelse med tidligere interpretationer, den ontologiske grundstrukturens matrix som M [indhold, form] (man tænke på en bageform etc.), opnår vi skemaet

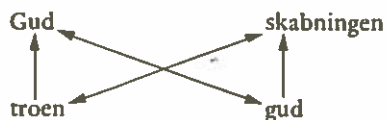

Glossematikken ekspliciterer med stringens den totale grundstruktur, men kun for at fremstille sprogvidenskaben ved et restriktivt indgreb på den, hvorved "substanser" gøres u-væsentlige (CD privilegeres). "Formens" akse er meningens akse. Den konstituerer samtidig *tegnet* (tegnfunktionen), i forlængelse af positivisme og æstetik. D's matrix er ligefrem identisk med det binære tegn, der knytter et "concept" til et "image acoustique", identitet til entitet. Denne semiologi kan stå som videnskabsmodel, overalt hvor videnskaben af metafysisk-økonomiske grunde hypostaseres som en specifik Videnskabelighed i særlig intim kontakt med Sandheden, i kraft af sin "logik" og lignende.

Og denne semiologi må ophæves, hvor et dialektisk videnskabsbegreb vil realisere, hvad en glossematik til dels ekspliciterede. I en dialektisk semiologi kan tegnet, den logocentriske fetich, ikke længere være vartegn; skal matricen tillægges elementær værdi, må det være matricen som transportabel instans, som INDEX for en dialektisk fase i gennemløbet af grundstrukturen som helhed. Substansens instans er nøglen til sammenhængen mellem *systemer* (tankekonkreter af kompleks art) og faktiske *forløb* (handlekonerter af kompleks art).

2.1.7 *Teo-logi*. Det er ikke selve kuriositeten, der berettiger bemærkninger under denne titel. Men et par enkle teo-logiske betragtninger kan forberede en uddybning af det netop nævnte semiologiske meningsbegreb.

Gud er dels abstrakt princip, dels konkret skaber: arbejdende/skrivende gud. Mennesket er dels konkret skabning, dels troens og Guds afgørende bekræfter. Mennesket producerer tankekonkreter: Tro, Gud. Gud producerer handlekonkreter: mirakler, mennesker.

Vejen fra skabningen til troen er en *transformation* gældende mellem mirakler som udtryksform og tro som indholdsform. Vejen fra abstrakt Gud til konkret gud er en *transsubstantiation*. En teologi, som i samme grad valoriserer transformation og transsubstantiation (katolicismen eksponerer sikkert transsubstantiationen stærkere end protestantismen) vil tilsyneladende præsentere sig som en overvindelse af metafysikken. Hvorvidt den faktisk vil være det, afhænger af dens interpretation af størrelsen gud-som-udtryks-substans; det er, som vi har set, karakteristisk for metafysikken, at den undereksponerer produktionens subjektivitet, menneskets konkrete status som mirakelmager.

2.1.8 Den amerikanske transformationelle lingvistik er en semiologi således som glossematikken demonstrerede semiologien. I denne transformationisme, som i praksis kendetegnes ved sin lineære modellering af sprogstruktur såvel på "overfladen" (C) som i "dybden" (D)²⁹, fremstilles den sproglige meningsdannelse som en lineær syntaks (form) tilordnet visse leksikalske størrelser, hvis hovedopgave er at være bærere af bestemte semantiske mærkninger: transformationismen fremstiller den sproglige meningsdannelse som en *noesis*. Herfra til dens psykologistiske universalisme – der ligger i benævnelsen *competence* brugt om det "sted" denne videnskab taler om – er ikke langt. Ligesom glossematikken taler om substans, tales her om *performance* som det komplementære og ejendommeligt ubeskrivelige sted for ændring af competence. Logocentriciteten springer atter i øjnene.

Den russiske transformationisme synes afgørende forskellig på dette punkt. Det er rimeligt at prøve den formulering, at der her snarere er tale om en "transsubstantiationel lingvistik": der gælder ingen transformation mellem dybde og overflade (men mellem dybde og dybde, så at sige), men en transsubstantiel korrespondens mellem genotype (A) og fænotype (C). Transsubstantiationen er først og fremmest selve tekstproduktionen-som kausativitet A – B forudsættende en perciperet situation (C), som tekstligt bearbejdes af det ny produkt. Perceptionen af tekst er altid en perception af tekst i situation, tekst hvis mening er dens bearbejdelse af en historisk materiel verden, ikke en iboende og i selve perceptionens kompetence liggende idealitet.

Den "transsubstantiationelle" lingvistik synes at kunne blive en dialektisk og kritisk teori.

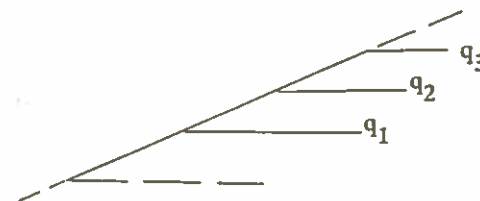
2.2 *Rekursivitet*. Vi har i forbindelse med dommens struktur betragtet *noematiseringen* hvorved en materiel genstand tager plads i et tegn og deltager i produktionen af en ideal størrelse, et tankekonkret, Teksten 'græsset er grønt' lader sig i genotypen transformere til 'grønt græs' og danner en ny "prædikativ substans", som gør en ny dom: 'X er grønt græs' mulig. Af-

ad

standen mellem den første dom og den muliggjorte efterfølgende er ikke en trivial lineær afstand; den efterfølgende dom indeholder en transform af den første, og således videre. Produktionen af erkendelse foregår i form af en sådan embedding, og en følgende dom vil således over-skride sin forgænger og hermed etablere sin forbindelse til den. Vi udtrykker dette ved at sige, at *noematiseringen er rekursiv*. Rekursiviteten er så et sige dialektikkens formelle side.

2.2.1 *Tegnets rekursivitet*. Rekursiviteten er altså en tidsfølge, som er en *meta-ordning*. En tekst optræder som om-fattet transform i næste tekst, som er en metatekst i denne henseende. Dette fundamentale forhold, som må stille sig centralt i tekstens teori, figurerer som intrikat problem i de metafysiske indforståede og hypotaserende teorier. Vi tager atter bekvemt glossematikken for os (men bør også her minde om den logiske positivisme og typeteorien). I glossematikken er dagligsproget slet og ret sprog, det denoterer, – handler om verden, "former" på "substansen" verden. Et *metasprog* er et specielt sprog, som har den særhed at handle om sprog. Det er altså en "form", der former på en form. Glossematikken metafysik knager dramatisk på dette punkt (OSG 105–106) og sletter form-substans-problemet helt til fordel for den mere tilforladelige term 'plan', et metasprog er et sprog, hvis *indholdsplan* er et sprog³⁰. For symmetriens skyld indfører glossematikken samtidig en anden patologisk type – som aldrig rigtig er blevet forstået eller anvendt –, konnotationssprog, i hvilke *udtryksplanet* er et sprog. Pointen i denne læsning er altså, at glossematikken på et punkt, hvor den forsøger afgørende at bryde med sin egen logocentricitet, slippe den ikke-rekursive model som nødvendighed, også må bryde med sin egen semio-logi og dens form-substans-fastlåsning. Metasprog og konnotationssprog blev stående som marginale brokker af en selvdestruktion og omtænkning, som ikke var fjern, men som ikke førtes igennem. Denne lingvistik er essentielt monoplan. Deres tegn forbliver monolitisk. Dagligsproget eller normal-sproget bliver her det prototypisk sunde tegn, den rene enkle og arbitrære "association"³¹ fra signifié til signifiant; tegnets *referent* eller faktiske verdens-anledning bliver et uløseligt og i praksis uævneligt problem.

Kun en metafysisk befriet lingvistik kan fatte referent-forholdet og tegnets iboende hierarkiske eller rekursive organisation. Et vigtigt træk ved en metafysisk befriet lingvistik eller semio-logi overhovedet er dens opfattelse af tegnet ikke som "association", men som *udsagn*³², der kan indgå i en transformation og en embedding, jvf. ovenfor. Giver vi tegnet som grundstrukturens index, indicerende matrix $M [p, q]$, giver rekursiveringen tegnet følgende uafsluttede notation: $M[M[M[p, q_1], q_2], q_3] \dots$ En trænotation er som venteligt enklere:

Tegn taler altid om tegn, sprog taler altid om sprog. Hver tekstlig etage forudsætter den foregående, hvis noematiserede materialitet (q) er den ny teksts historiske grundlag. Rækken af historiske etager afsat som noematiserede materielle tekster eller skrifter er så at sige en overlejrende række af situationer. Forholdet mellem overlejret og overlejrende situation er et forhold mellem "indhold" og "referent". Indholdet er en situation, som beskrives; referenten er en beskrivende situation, hvis materialitet modtager den beskrevne situation som prædikat.

2.2.2 *Tekstens rekursivitet er dette dialektiske grundfaktum*, som skjuler sig bag metafysikkens hypotaseringer, lineariseringer og tagesløv. Det er en formal faktor, som især er vigtig, fordi den afgørende tillader en ægte formalisering af teksten som historisk generator, det vil sige en virkelig konkret teori. Rekursiviteten kan gøre rede for den historiske virkeligheds væremåde både som endelig, afsluttet (som noematisk transform) og som uendelig, uafsluttet (som transsubstantiation i den materielle produktion). Hvert trin i den rekursive række er afsluttet, men rækken selv er åben, uden oprindelse og uden telos, kun meningsfuld for en tekstlig deltager. Den konkrete formulering af denne rekursive historicitet tager sit udgangspunkt i en tematiseret forskel mellem to teksttyper, som udgør komponenterne i tekstualitetens konkrete generator.

2.3 *Skrift*. Mens den perceptive produktivitet (D), konsumption, aflæsning osv. så at sige ligner sig selv i enhver situation – enhver situation er i samme grad genstand for en forståelse –, antager den kausative produktivitet (B) to distinkte skikkelser, hvoraf den ene er *Skriften* i enhver bogstavelig forstand, og den anden er *Historien* i enhver bogstavelig forstand. De to skikkelser forholder sig, som man kan se, metonymisk til hinanden (skrift er en speciel art historie), eller metaforisk (historie er en "skrift"), men først og fremmest operativt: historien foreligger skriftligt; og omvendt, skriften foreligger historisk.

Skrift er den konkrete og meningsfulde udøvelse af sprog. Som tekstlig etage i ovennævnte forstand er den en afsluttet produktion af sprog, et sprogsprodukt, som forstås som *handlende om* et tankekonkret, som det ud-

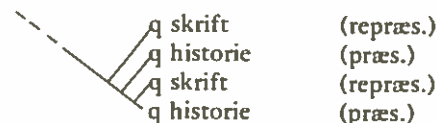
vælger sig. Skrift er netop distinkt som produktion ved på tilsyneladende, vilkårlig måde at kunne vælge, hvad den vil handle om, dette i kraft af den sproglige artikulations "forråd" af etablerede betydninger, — mens produktion af tøj (Systeme de la Mode) og af levnedsmidler (le Cru et le cuit) beror på et enklere betydningssystem og fremtræder med lavere grad af vilkårlighed. Lader vi skrift bestemmes som konkret produktion af *sprog*, kan vi i sidste instans generalisere termen *sprog*, så at den dækker enhver produktion, der forudsætter etablerede betydninger, vælger sin prætekst og bandler om tankekonkrete helheder, som ikke nødvendigvis tilhører tekstproduktionens materielle situation. Skrift er således bestemt som repræsentativ produktion, repræsentation.

2.4 *Historie.* Skriften er den instans, der overvårer historien. Historie(r) kan bestemmes som produktion eller handlen, som ikke er repræsentativ. Termen er umiddelbart tvetydig, idet den dels svarer til "begivenhedsforløb", dels svarer til "fortælling". Det er kun den første samsvarighed, der i denne sammenhæng gives gyldighed. Historien er skriftens repræsenterede, den er repræsentabel. Historien foreligger skriftligt.

Historien er samtidig skriftens væremåde; skriften repræsenteres ikke i historien, men må foreligge i historiens materielle produktion, når den skal foreligge som omfattet. Historien præsenterer skriften, den er præsentativ produktion, præsentation.

Historien er som materiel produktion altid gentagelig, uafsluttet, men som noematisk størrelse, betydning for skriften, altid afsluttet. Den har sin genotypiske organisation, syntaks, ligesom skriften, men forskellig fra skriftens. Historiens selvstændige organisation er kaldt narratologi, hvor skriftens er en grammatik i vid forstand. I praksis forveksles de to organisationer ofte, idet semantikken snart anses for sproglig-skriftlig, snart betragtes som skriften-sproget og dets analyse uvedkommende. Hvis imidlertid semantikken og semjotikken i almindelighed opfattes som den tekniske fremstilling af repræsentationen gældende mellem historie og skrift, bliver det klart, at semiotikken forudsætter en organisation der er specifik for hvert af de strata, hvis samordning den beskriver. Det ville også være rammende at karakterisere historiens organisation som mytologisk.

2.5 *Tekstualitetens generator.* Den allerede givne træstruktur (2.2.1) lader sig specificere med hensyn til de to tematiserede "tekstlag" skrift og historie. Når disse er bestemt som hhv. repræsentation og præsentation, kan overlejringen beskrives som en stadig skift mellem dem, materielt afsluttet i hver afsluttet tekst, men som genotypisk princip uafsluttet rekursivt:

Forholdet mellem repræsentation og præsentation vil være som mellem *énonciation* og *énoncé*, mellem *discours* og *récit* eller mellem *littéralité* og *référéncé*³³. Man ser måske tydeligere i denne notation af vor rekursive stratificering, hvordan hvert stratum ikke blot (re) præsenterer det umiddelbart underliggende, men ethvert af de underliggende.

Denne formalisering lader sig generere af følgende basisregel (hvor højreparentes står for overlejring):

T := skrift) historie) T ;
eller af T := historie) skrift) T ;

Den første privilegerer formelt præsentationen, den sidste privilegerer repræsentationen. Vi står hermed overfor to oplagte basisgenerata, det første T interpreterbart som f.eks. "en faktisk anvendelse af en lovparagraf", eller "opfyldelsen af et løfte"..., det sidste T kan være en "fortælling" i gængs forstand. Siden det jo ikke er lovparagraffens og løftets egen tekst, der effektueres, men den "virtuelle historie", de fortæller (repræsenterer), synes kun den sidste T for alvor selvstændigt interpreterbar, og vi ophører udtrykket "T" til betegnelse for dette basisgenerat bestående af *historie) skrift*, (og selv set fra en overlejet tekst: formlens sidste T). T er en abstraktion, som kan gøre det praktisk klart, at "tekst altid kun handler om tekst": dette grundfaktum indebærer ikke, at skrifttegn altid kun repræsenterer skrifttegn (hvilket ville være lidet interessant), eller at historier altid kun er iscenesættelser af andre historier (hvilket ville være lige så uinteressant), men indebærer, at præsentationen alias Realiseringen altid ledsages af en repræsentation alias Fiktivisering indenfor det "arkiv"³⁴ vi kalder kulturen. En historie bliver "præcedens" for en ny historie, ligesom myten er historiens præcedens, ved en præsentation i fiktiviseret tilstand. Siger vi, at skriften *formaliserer* historien ved at repræsentere den, kan vi sige, at historier kun følger hinanden gennem formaliseringer, ligesom formaliseringerne kun følger hinanden gennem historiske realiseringer.

Denne generative tekstteori synes altså at røre ved selve virkelighedsbegrebet, ligesom den rører ved idealitetsbegrebet. Det kan måske siges, at tekstteorien river både Realitet og Idealitet ud af hypostaseringerne, for at

se dem i deres indbyrdes implikation og deres generative sammenhæng, det vil sige deres dialektik.

3 *Politisk tekst / apolitisk tekst.* De hidtil skitserede analyser og indførelsen af en grundstruktur skulle i almindelighed give et indtryk af tekstbegrebets "altfavnende" og alligevel specifikke karakter. Teksten som teoretisk emne peger på dette strukturelle grundfaktum, at historien i almindelighed lige så lidt kan undvære en skrift, som nogen faktisk skrift undslipper historien. Teksten er historiens og skriftens samvær i vor materielle praksis.

Ganske vist synes vi at stå overfor en specifik tekstlighed, som i sin materielle praksis udviser en patologisk repræsentationsfunktion og så at sige fordrejer historien: Litteraturen. (Musikken, maleriet...). Litteraturen synes massivt og indforstået retfærdig i kraft af den især økonomiske metafysik, ifølge hvilken der ikke findes nogen historie, men kun en evig sjæl og drift (driftighed), som bør hyldes formelt (litterært) som den hyldes reel (politisk). Karakteristisk nok har repræsentationsbeskrivelsen, semiotikken, hidtil netop centreret omkring denne patologiske tekstlighed. Idet Litteraturen er blevet betragtet som typisk for tekstlig organisation, er historien naturligt nok blevet skudt ud og anbragt sammen med "naturen" (jvf. adskillelsen mellem "betydning" og referent" i hidtidig semiotik: et arke-naturalistisk greb). Og karakteristisk nok har tekstteorien især taget form samtidig med opgøret med den naturalistisk-litterære semiotik.

Alligevel tales der om et "poetisk sprog". Det er klart, at "poesi" her ikke kan forstås som en sådan litterær hypostase. Historien kan ikke – medmindre metafysikken lukkes ind – skydes ud. "Poetisk sprog" er politisk sprog. Litteraturen repræsenterer meget konkret vore politiske historier. Der gives ingen apolitisk tekst. Litteraturens patologiske repræsentationsfunktion må forstås netop på dette grundlag.

Hvis historien kun finder sin fortsættelse gennem skriftens mediering eller formaliserende repræsentation, udgør skriften netop den historiske dialektiks *kritiske led*, dens ømme punkt. Skriften behersker historien ved at beherske dens præcedens. Skriften kan derfor fratage eller give enhver ny historie dens sandsynlighed eller rimelighed. For så vidt er dens uundværlige mellemkomst en reel trusel mod den økonomiske og politiske metafysik, for hvilken historiens rimelighed er et langt snævrere begreb – reguleret ikke af en hvilken som helst skrift, men af en grammatikaliseret og probabilitetseret professionel litteratur, og afgørende kompromitteret af en skrift uden professionaliseringens tøjler. Og en urimelig historie bliver let utålelig.

Den tøjlesløse skrift demonstrerer formelt metafysikkens urimelighed. Den demonstrerer tænkeligheden af subjektet-for-den-materielle-produktion, som i metafysikken ikke har sin tænkelighed.

Distinktionen Litteratur – alitteratur beror altså ikke på en forskel: apo-

litisk – politisk tekst svarende til nogen art forskel mellem "indre sandhed" og "ydre sandhed", endsige "skønhed overfor realitet. Der er blot tale om en forskel i emfase; teksten kan betone sin historie eller sin skrift: i første tilfælde arbejder den "naivt" deltagende og aktuelt virkelighedsformende, i sidste tilfælde arbejder den formelt og ofte i ringere grad umiddelbart effektivt, men på længere sigt "mulighedsfrembringende", det vil sige med *teoretisk* effekt. Den historie-emfatisk tekst er praktisk, den skrift-emfatisk tekst er teoretisk. Enhver tekst er i nogen grad såvel praktisk som teoretisk i denne forstand.

Tekstens teori er for så vidt dens "poesi", dens formale effekt.

4 *Ideologi / videnskab.* I dette generaliseret-tekstlige perspektiv er der grund til afsluttende kort at kommentere spørgsmålet om ideologien og dens forhold til metafysikken og dens tekstteoretiske kritik.

Ideologi er så at sige det praktiske sprogs formale effekt; ideologiens formalitet fremkommer netop, når teksten selv ikke betoner andet end det, den "drejer sig om". Ideologien er da den umiddelbare "logik" *hvori* omverdenen opfattes, *hvormed* den gribes, men som ikke selv gribes. En analyse af ideologien i en praktisk tekst vil vise, hvordan dens skrift fungerer og i hvilken grad den er metafysisk grammatikaliseret. En ideologikritik er med andre ord en tekst, som med formal emfase repræsenterer eller fortæller historien om en anden teksts formalitet og dermed metafysik, (eventuelt).

Ideologi er den formale effekt svarende til en "naiv" omgang med Sandheden. Såvel videnskab som jurisdiktion eller teologi kan gennem ideologikritikken vise sig ideologisk ladet. Videnskaben er f.eks. ideologisk ladet, når den viser sig at hypostasere et sandhedsbegreb, som herved unddrages en virkelig-videnskabelig dialektisk fundering, – svarende til en ideologisk hypostasering af videnskaben selv som ubetinget gyldig institution. Den ideologiske ladning i denne forstand er tekstens uvidenskabelighed eller *modvidenskabelighed*, dens modstand mod at slippe sin sandhed ind i en dialektik. Ideologikritikken "befrier" derimod dens sandhed ved at lade den deltage i ny erkendelse.

Ideologien er tekstens uerkendte teori; ideologikritik er for så vidt teorikritik, udøvelse af kritisk teori.

Kritisk teori har hidtil svækket sig selv ved sit uforholdsmæssigt vage begreb om ideologi og især om metafysik. Tekstens teori vil være en kritisk teori udstyret med konkrete modeller af den strukturerede formation, den vil gribe ind i som deltager. Eller, for så vidt den allerede foreligger på forskellig måde deltagende i den strukturerede formation, tekstens teori er den poetiske / formale effekt af en dialektisk politisk kritik.

NOTER:

- 1 Denne artikel knytter sig nært til "fiktivitet og semiologi", poetik II.2.
- 2 Louis Hjemlev: Sproget 94; Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse 36.
- 3 ibid.
- 4 OSG 37.
- 5 Paul V. Rubow: Den Kritiske Kunst (1938), 5.
- 6 D.M. McKay, cit. Roman Jakobson: Essais de linguistique (tr. fr. 1963), 88.
- 7 ibid 91.
- 8 Sebastian K. Šaumjan: Strukturnaja lingvistika, Moskva 1965. "Outline of the Applicational Generative Model for the Description of Language" og sammen med P.A. Soboleva: "Transformation Calculus as a tool of Semantic Study of Natural Languages", begge IN Foundations of Language Vol I, 1965. "La cybernétique et la langue" IN Problèmes du langage, Diogène 51, 1966. "Semiotica delle lingue naturali" IN I sistemi di segni e lo strutturalismo sovjetico, ed. Faccani e Eco, Bompiani 1969. "Linguistique structurale et grammaires génératives" IN Langages 15, september 1969. (For karakteristisk kritik se Noam Chomsky: Aspects of the theory of syntax (1965), 124 ff.)
- 9 Applikationen, se Haskell B. Curry og Robert Feys: Combinatory Logic, Amsterdam 1958. H.B. Curry: Foundations of Mathematical Logic, New York 1963, 54 - 57.
- 10 Min artikel (poetik II.2) kritiserer kommunikationsteorien i samme retning, altså for så vidt den forudsætter distinktionen mellem et transcendent signifié og et immanent signifiant.
- 11 Tzvetan Todorov: "Poétique" IN Qu'est-ce que le structuralisme (Ed. du Seuil 1968), 102.
- 12 De ofte præsenterede "formaliseringer" er nærmest rent magiske isenesættelser af den verbaliserende og hypostaserende poetiks kategorier. De lader i praksis fastholde forestillingen om Værket som kategorisk forskelligt; når denne poetik ganske vist sætter en "poetisk diskurs" som sin yderste horisont, foretager den sig principielt ikke andet end trivialpoetikken, der sætter Værket som horisont, men på samme måde opnår en specifik og litterært værdifuld Idealitet: Værkets eller poesiers immanens svarer til deres transcendent satte værdi. Karakteristisk for alle idealistiske manifestationsmodeller er således deres forudsætten en specifik indholdsværdi, dybdestruktur osv. Trivialpoetikken gentager den *varedeklaration* der sætter de litterære værdier i økonomisk omløb.
- 13 Julia Kristeva: Semeiotike, Recherches pour une sémanalyse (Ed. du Seuil 1969) genoptrykker Kristevas væsentligste artikler, hovedsagelig fra Tel Quel.
- 14 Šaumjan og Soboleva: Applikativnaja porozdajuscaja model' i iscislenie transformacij v russkom jazyke (Moskva 1963). Anmeldt af B. Hall IN Language 40, 397 - 410.
- 15 "La productivité dite texte", Communications 11 (Semeiotike 208 - 245).
- 16 Jacques Derrida kan for tiden læses i Nuancer II.4 november 1969: "Bogens død og ektryrens begyndelse". Bibliografi.
- 17 A. -J. Greimas tildeler på lignende måde sproget "le statut d'une véritable dimension constitutive de la société": "Une sociologie du sens commun", Revue Romane IV.2-1969.
- 18 "Grundtræk af en narrativ grammatik", poetik II.3.
- 19 Disse overvejelser er i nogen grad inspireret af Husserls Geometriens Oprindelse (oversat til fr. af Derrida, PUF 1962).
- 20 Læren om det værende er læren om termerne: ontologi er "terminologi".
- 21 *differeren*: aflæsende produktion af forskel (lånt fra Derrida).
- 22 Kulturologi er da i Michel Foucaults forstand "arkæologi", analyse af "arkivet" (L'Archive) eller kulturen. (L'Archeologie du Savoir, 1969).
- 23 Negeren og ponerer lader sig måske sammenligne med ontologiens Intet og Væren som aktiviteter. Således tilsyneladende hos Martin Heidegger, ("Sproget", Nuancer II.3; "Hvad er metafysik?" IN Hva er Metafysikk, Ide og Tanke, Oslo 1962). — I begyndelsen af Tao tō king læser man:
Gennem ikke-væren vil vi gribe [taos] hemmelighed;
Gennem væren vil vi gå ind i [taos]
- 24 Kap. XVIII: "La leçon d'écriture"; La Pensée sauvage: "Le temps retrouvé". Herom fyldigt i Jacques Derrida: De la Grammatologie, Deuxième partie: Nature, Culture, Ecriture.
- 25 Overs. Tom Rønnow, Kontrast 13, Pax Oslo 1969.
- 26 Udkast til en metafysisk kritik findes hos Adorno, Marcuse og i den kritiske teori produceret af "Frankfurterskolen".
- 27 Noam Chomsky: Aspects, 221.
- 28 Tanke-, idet "mening" stadig i grunden opfattes som et psykisk fænomen, som hos Saussure. Det er *perceptionen* der opretter mening —.
- 29 Jvf. Chomsky om Šaumjan (note 8). Indvendingen gælder i hovedsagen, at de applikationelle basisregler ikke noterer den lineære sammenhæng; for Chomsky går der herved "noget tabt", for Šaumjan er centrale aspekter af grammatisk mening herved "vundet" for teorien.
- 30 Herefter følger en anden definition, byggende på kategorien videnskabsprog, men iøvrigt gentagende udtrykket *planer*.

- 31 Ferdinand de Saussure: Cours de linguistique générale, 99.
 32 poetik II.2; 51.
 33 Todorov: "Poétique": Emile Benveniste: Problèmes de linguistique générale, 238 - 39 et passim; Genette: "Frontières du récit", Communications 8, især 159 ff.
 Peter Madsen: "Tristram Shandy" (Romanproblemer, 1968, især 154 - 56) forsøger i parentetisk notation en stratificering af "de forskellige meddelelsesniveauer": LS ("LS" (TS (SB) L) "M") M. En sådan notation har flere ulemper: 1) kun de narrative registre figurerer, ikke "skriftlagene": 2) rekursiviteten kan ikke udvides "nedad", som jo lineært er blevet "midterst", idet parentesernes retning lukker hvert notat. Men notationen giver en god fornemmelse af niveaernes indeholden niveauer, embedding.
 34 Jvf. note 22. "Arkæologien" synes alene at gøre denne noematisk-ideale instans til sit emne, uden hensyn til nogen omgivende real økonomiskmetafysisk konfiguration.

Jørgen Mønster Pedersen

Skriftens tre-uenighed

Når Hjelmslev hævder (Omkring sprogteoriens grundlæggelse, p.54) at en text er delelig i "2 og kun 2 dele (...) nemlig *udtrykslinien* og *indholdslinien*", er det indlysende at det kun er sandt hvis man accepterer at et tegn ser sådan ud:

indhold	udtryk
---------	--------

I de senere år er man begyndt at hælde mod en ny opfattelse af tegnet, der ganske vist ikke adskiller sig væsentligt fra den hos Hjelmslev forekommende, og som ganske klart bygger på den, nemlig:

indhold	udtryk	udtryk
---------	--------	--------

Denne opfattelse af tegnet rammer i ganske særlig grad det skriftlige tegn, der grafisk ser sådan ud:

mening/tale (logos)//skrift

Hvis man overfører denne opfattelse til teksten, som jo netop er et skriftligt tegn, om end i en noget andet forstand hvad der dog ikke ødelægger parallellen, da materialiteten er den samme, får man følgende udkast til en generel tekstmodel (eneste sandsynlige undtagelse: lyrik):

myter/narration (logos)/skrift

Denne model lader til at rumme de ting der er væsentlige for en fyldestgørende behandling af en text, idet den både tager hensyn til det eventuelle narrative forløb og til sådanne skriftfænomener som metaforer fex. Grunden til at man søger dem adskilt er ganske klart den at der kan gives udtryk for forskellig valorisering i de to lag. I størstedelen af den romantiske litteratur fex. står helten som taber når narrationen er slut, dvs. at der er sket en euforisering af det modsatte univers i narrationen, mens helten i skriften får tildelt de gode egenskaber, altså står som euforiseret. Idet man så kan sige at det mest textnære, altså skriften, giver textens synspunkt, kommer romantikken til at stå som perioden, der viser de gode egenskabers undergang, netop på grund (både i konkret i overført forstand) af tegnets tredje del: myterne, eller om man vil: samfundsnormerne.

Til udfoldningen af denne tekstmodel kan man bruge Greimas' skema som det blev præsenteret i *poetik II.3*, dels på hvert af textens tre planer,